

אופן ההודאה

אורן ברוכים

שי בגון

ראשי פרקים:

- א. הקדמה
- ב. דיון בפשט הסוגיא
- ג. הלמוד מהמשנה
- ד. טענת "להשביע" מול טענת "משטה"
- ה. סיכום

א. הקדמה

המשנה בסנהדרין¹ מתארת את ההליך המשפטי, לאחר שבמשניות הקודמות לה בפרק תוארו ההליכים הקדם-משפטיים, כגון: ברירת הדיינים, מי הם האנשים היכולים לשמש כדיינים וכעדים וכו'. במשנתנו מתחיל תאור המשפט עצמו: חקירת העדים, הדיון בראיות וההכרעה בדיון. במאמר זה לא נעסוק בפן הזה של המשנה אלא נתמקד בקטע ממנה העוסק בהודאה במלוה.

המשנה מביאה את ההודאה במלוה כדוגמא לדיון בבית-הדין, ובו תתכן אפשרות, שעל אף כשרותם של העדים תדחה עדותם מפני שאינה מספקת:

"ומשיירין את הגדול שבהן ואומרים לו אמור היאך אתה יודע שזה חייב לזה? אם אמר: הוא אמר לי שאני חייב לו, איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו - לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זוז".

במסגרת מאמר זה ננסה להבין מדוע לא התקבלה עדותם של העדים בשני המקרים הראשונים, ואיך צריכה להיות ההודאה כדי שעדים המעידים עליה יתקבלו בבי"ד כמו במקרה האחרון המובא במשנה.

---

1. דף כט.

ב. דיון בפשט הסוגיא

משנתנו פותחת בתיאור של חקירת העדים שבאים להעיד בדיני ממונות. הר"ן² מקשה על כך מפרק רביעי³, שם אנו רואים שתקנו שלא תהיה דרישה וחקירה בדיני ממונות כדי שלא תנעל דלת בפני לוין, אם כן, כיצד משנתנו בניגוד לכך מתארת חקירת עדים?

הר"ן מביא שני תירוצים: בתירוץ הראשון מחלק הר"ן בין שני סוגי עדויות. סוג אחד כאשר העדים מעידים על משהו שראו כמו עיניהם אין לנו לחקור אותם, שהרי הם יודעים מה ראו ואנו סומכים עליהם שיעידו עדות אוביקטיבית ואנו לא חוקרים אותם בגלל התקנה שלא תנעל דלת בפני לוין. סוג שני של עדות כאשר העדים יודעים על המקרה. במקרה כזה עלינו לחקור אותם ולראות מה הם בדיוק יודעים, שמא נתנו לעדות פרשנות אחרת, פרשנות סוביקטיבית.

בתירוץ השני טוען הר"ן שמשנתנו מדברת בחקירת העדים קודם שהתחילו העדות ובמקרה כזה יכולים אנו לחקור אותם, אבל אם התחילו בעדותם אין אנו יכולים לחקור אותם. הר"ן בסוף דבריו מכריע כתירוץ הראשון משום שהתירוץ השני תוקף את הנחת היסוד של השאלה המתבססת על פשט דברי המשנה.

היד רמ"ה על המשנה⁴ מביא ראיה לתירוץ הראשון ממה שאמרו העדים שחייב לו והוסיפו פרשנות מעצמם ולא העידו על המלוה בלי פרשנות ולכן במקרה כזה צריך לחקור את העדים.

ניתן להסביר באופן אחר, שמשנתנו מדברת בשלב שלפני התקנה שלא לדרוש ולחקור כדי שלא תינעל דלת בפני לוין, כמו שהמשנה בפרק רביעי⁵ פותחת: "אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה". ורק לאחר מיכן הגמרא אומרת "ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעל דלת בפני לוין".

2. בחידושו דף כט. ד"ה "מתני".

3. דף לב. "אמר רבי חנינא: דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה, שנאמר משפט אחד יהיה לכם, ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לוין".

4. ד"ה "מתניתין".

5. דף לב.:

המשנה הביאה שתי דוגמאות לעדות שלא תתקבל, מה באות ללמד אותנו הדוגמאות הללו?

רש"י על המשנה⁶ כותב שהמשנה פוסלת את שני המקרים של "איש פלוני אמר לי שהוא חייב לו..." ושל "הוא אמר לי שהוא חייב לו..." בגלל הסיבה שעשוי אדם שלא להשביע את עצמו⁷, ולכן אנו נקבל את העדים דוקא אם יחד אותם המלוה. היד רמ"ה מוסיף שלשיטת רש"י יש צורך בשני המקרים כדי שלא נחשוב שבמקרה של עד מפי עד אנו נקבל את העדות בגלל ששמע זאת מפי עד אחר ואז הסבירות שהמקרה נכון גדולה יותר, לכן בא להשמיע לנו שגם במקרה כזה לא תתקבל העדות⁸.

רב אחאי גאון⁹ לעומת זאת מחלק בין שני המקרים, במקרה של "הוא אמר לי..." העדות לא תתקבל בגלל שהנתבע יכול לומר טענת להשביע כרש"י, ואילו במקרה השני של "איש פלוני אמר לי..." העדות לא תתקבל משום עד מפי עד. מקור שלכאורה סותר את הגמרא שלפנינו הוא הגמרא בקידושין¹⁰ ממנה מובן שפשוט לגמרא שעדי קדושין אינם צריכים ייחוד.

את הסתירה מתרץ התוספות שם¹¹ ומחלק בין עדי קיום - שבלעדיהם המעשה לא יכול להתבצע כלל, כמו המקרה של קידושין שהעדים מקיימים את המעשה

---

6. ד"ה "לא אמר כלום".

7. טענה זו של "עשוי אדם שלא להשביע את עצמו" נקראת גם טענת השבעה. הנתבע טוען כי הסיבה בגללה הודה בפני התובע על קיומו של חוב בינהם כדי שלא יחזיקוהו אחרים כעשיר.

8. כל הפיסקא הזו התבססה על שיטת בעל השאילת שלום (פרשת יתרו, שאילתא נה, ס"ק סט) בהבנת רש"י. אולם כל פירושו שם תמוה, מפני שרש"י עצמו, בדף לו: שם מובאת משנתנו בהקשר אחר, מבאר במפורש שסיבת הפסול במקרה של "איש פלוני..." הינו מטעם עד מפי עד. ה"ראשון לציון" על משנתנו אומר כי רש"י לא הביא את הפירוש לסיפא על המשנה בדף כט, מפני שסמך על דבריו בדף לו.

9. בשאילתות, פרשת יתרו, שאילתא נ"ה ע"פ הסברו של בעל השאילת שלום שם.

10. דף מג. שם מביאה הגמרא מחלוקת בנושא שליח נעשה עד. כאשר הגמרא מנסה לברר מה טעמו של דבי רב שילא, המונע משליח להיות עד, מנסה הגמרא לומר ששליח לא יכול להיות עד מפני שהבעל לא יחדו. מיד מקשה על זה הגמרא: "אלא מעתה, קידש אשה בפני שנים ולא אמר להם אתם עדי, ה"נ דלא הו קידושי?!".

11. ד"ה "ולא אמר".

בעדותם, ולכן לא צריך ליחד אותם להיות עדים, מפני שברור שהבעל קדש על מנת שיעידו העדים. אבל עדי ראיה - המעידים על מקרה שקרה כגון הודאה¹² או קניין שהפעולה יכולה להתבצע גם בלעדיהם, במקרה כזה צריך ליחד את העדים. הגהות אושרי¹³ חולק על התוספות ואומר שצריך יחוד עדים רק במקרה שהעדים לא מעידים על מעשה אלא על הודאה או דיבור בעלמא, שבמקרה כזה העדים מהוים חיזוק לענין, ויחוד העדים יתן תוקף משפטי לדבור של בעלי הדין. אולם במקרה שיש מעשה אין צריך יחוד עדים כי למעשה עצמו יש תוקף עצמי וממנו אי"א לחזור. חלוקה זו מסתמכת על כך שטענת משטה אפשר לטעון רק על דיבור ולא על מעשה ולכן נגד טענת משטה צריך יחוד עדים.

ג. הלמוד מהמשנה

הגמרא בהתיחסה למשנתנו פותחת ואומרת:

"עד שיאמרו בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זו. מסיע ליה

לרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב: צריך שיאמר אתם עדיי".

הפרשנים תהו בפירוש מימרא זו, איך בדיוק נלמד דין זה של ייחוד עדים, "אתם

עדיי", מן המשנה?

הבי"ח¹⁴ מדייק שצריך דוקא "אתם עדיי" ממה שכתוב במשנה "בפנינו" ולא אמרו

העדים שמענו וכו'. כלומר: ההודאה היתה דווקא בפני העדים התיחסו אליהם, הם

לא היו סתם נוכחים כקהל לארוע.

הרא"ש¹⁵ כותב בדומה לבי"ח ומרחיב רעיון זה. "בפנינו" רומז ללשון בה מייחדים

את העדים: "מודה אני בפניכם". הרא"ש מוסיף שהלמוד מהמשנה מחייב דווקא

"אתם עדיי" ולא כל לשון אחרת של הודאה שלא יהיה בה התייחסות לעדים.

לעומתו היד-רמ"ה¹⁶ מבין כי הגמרא למדה "אתם עדיי" ממה שכתוב "הודה",

כלומר: צריכה להיות כאן לשון הודאה ולא אמירה סתמית. ולכן מסיק היד-רמ"ה

12. לגבי הודאה בפני עד אחד נחלקים הרמב"ן בעל-המאור, והראב"ד. ממחלוקתם יוצא שהראב"ד

מבין כי עדי הודאה הם עדי קיום ולא עדי ראיה בלבד ולכן הודאה בפני עד אחד לא תועיל כלל.

לעומתו הרמב"ן ובעה"מ סוברים כי עדי הודאה הם אכן עדי ראיה.

13. על אות כה, בד"ה "וכתב רשב"ם...".

14. בהגהותיו על הדף אות א'.

15. אות כד.

16. דף כט. ד"ה "פיסקא, אם אמר...".

שאינן קפידא על לשון ההודאה שתהיה דווקא "אתם עדי", אלא כל לשון הודאה תתקבל ותחייב את המודה.

בעל השאלות¹⁷ טוען כי מהרישא של המשנה, "הוא אמר לי...", שם ההודאה לא היתה בפני המלוה כבר למדנו שהודאה כזו אינה מועילה. אם כן מה באה הסיפא, "בפנינו הודה..." ללמדנו? אלא חיבים לומר שהסיפא באה להשמיענו שחייב ההודות גם בפני העדים, כלומר ליחד עדי, ואם לא יחד עדי יוכל לטעון "משטה אני בד".

ד. טענת "להשביע" מול טענת "משטה"

בסוגיתנו ישנם שני סוגי טענות אותם יכול לטעון הנתבע כדי להיפטר מתשלום: טענת משטה, וטענת להשביע. בגמרא בכתובות¹⁸ מביאים את הכלל "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", הגמ' מסייגת כלל זה ואומרת שיוכל לחזור בו רק בתוך כדי דבור. אולם במקרה ונתן אמתלה לדבריו יוכל לחזור בו גם אחר כדי דבור. מכאן אנו רואים שניתן לקבל כל אמתלה שהיא. קצות החושן¹⁹ חוקר בסוגיתנו, האם אנו מקבלים רק טענות אלו של השטאה והשבעה, ולכן מי שיביא טענה אחרת לא נקבל את אותה הטענה והנתבע יחויב לשלם לתובע, או שאנו אומרים שהנתבע יכול להביא כל טענה הגיונית שמתקבלת על הדעת כדי לפטור עצמו מתשלום, בדומה לגמ' בכתובות המקבלת כל אמתלה.

ומשיב קצות החושן ואומר שאכן נחלקו אחרונים בענין: המוהרשד"ם ומוהר"ש הלוי אומרים שבהודאה כמו באיסורים יוכל לטעון כל טענה, ויפטר עצמו בתנאי שיש אמתלה בדבריו²⁰. ואילו מוהר"א חסון אומר שנקבל רק את טענת להשביע ואת טענת משטה ולא אף טענה אחרת²¹. קצות החושן מצדד בשיטתו של מוהר"א חסון. כל החקירה של ה"קצות" התמקדה באמתלה שאדם מביא להסביר למה אמר מה שאמר, אך ישנו סוג נוסף של אמתלה בה יסביר הנתבע מה אמר, כלומר: את

17. פרשת יתרו, שאלתא נ"ה.

18. דף כב. בסוגית "הפה שאסר הוא הפה שהתיר".

19. סי' פ' ס"ק א.

20. אח"כ מצאנו אנו דעה דומה במאירי על סוגיתנו (ד"ה "כבר").

21. מוהר"א חסון תולה את דבריו בדיוק מדברי הרא"ה (מובא בר"ן על כתובות כב.). אי"כ נתן לומר

שהענין במחלוקת הראשונים: המאירי והרא"ה.

תוכן הודאתו ויתן לה פרשנות שונה ממה שבית הדין והתובע הבינו. אמתלה כזו יכול הנתבע להביא בכל מצב.

הנימוקי יוסף²² על הסוגיא מחלק בין שני סוגי הטענות: טענת משטה יכול לטעון רק במקרה שהתביעה באה מצד התובע, במקרה כזה יכול לומר הנתבע שכשם ששחק בו לתובעו טענה שטותית, כך גם ענה לו תשובה שטותית. ואילו טענת להשביע יכול לטעון במקרה שהודה מעצמו בלא תביעה כלל, או במקרה שהודה בפני עדים ולא בפני התובע, כי במקרים אלו לא שייך כלל טענת משטה.

המאירי²³ מחלק, בנגוד לנמו"י, בין טענת משטה השיכת רק בפני המלוה, לבין טענת להשביע השיכת דוקא שלא בפני המלוה, שהרי אם יבוא בפני המלוה ויאמר לו שחייב לו כסף רק כדי להשביע את עצמו ואין אמת בדבר, ידע המלוה שהוא משקר לו, כי הוא הרי יודע אם חייב לו או לא.

מוסיף המאירי ע"פ התוס' בקידושין²⁴ שטענת משטה אין ביי"ד טוענים לו, אך טענת להשביע אף אם לא טען ביי"ד יטען עבורו. יתכן להסביר חילוק זה ע"פ דברי הנצי"ב²⁵ שטענת משטה היא טענה "גרועה" שהרי לא מצוי שאדם יונה את חברו, לעומתה טענת להשביע לגיטימית יותר ומצויה יותר ולכן נטען אותה עבורו. סברה נוספת לחלק היא שטענת משטה הינה טענה מורכבת: "משטה אני בד" כלומר יש כאן התיחסות לא רק לאופי האדם עצמו אלא התיחסות לטיב הקשר בינו ובין חברו. לא כל אדם משטה בחברו, וגם אלו שמשטים לא משטים בכל חבריהם, כדי שבי"ד יטען עבור אדם טענה זו עליו לאמוד לא רק את האדם עצמו אלא את טיב הקשר בינו למלוה, דבר מורכב כזה אינו ביד בית הדין. אולם טענת להשביע הינה פשוטה: "אדם עשוי שלא להשביע את עצמו" כאן יש התיחסות ללוה בלבד זו אומדנה פשוטה שבי"ד מסוגלים לעשות ולכן טענה זו הם יטענו עבורו.

הרי"ד²⁶ חולק על התוס' בקידושין ואומר שגם טענת משטה וגם טענת להשביע לא טוענים לו הבי"ד אם לא טוען לעצמו, אלא מחיבים אותו לשלם, מפני שאין

22. ז: מדפי האלפס, ד"ה "משטה", וד"ה "והא".

23. ד"ה "כבר", וד"ה "וראו".

24. דף מג. ד"ה "ולא אמר".

25. בפירושו "העמק שאלה" על השאלות, פרשת יתרו, שאילתא נ"ה, ס"ק ה'. בדברי הנצי"ב שם ושיטתו נרחיב אי"ה בהמשך.

26. פסקי הרי"ד עמ"ס סנהדרין, עמ' פ (הוצאת מכון התלמוד הישראלי) ד"ה "ונראה ליי".

בטענות אלו ממש כי אם אמתלות לדבריו ולשתי הטענות משקל זהה מבחינה משפטית.

הנצי"ב מביא שלש מחלוקות בין הרמב"ם לרא"ש, לגבי יחוד עדים וטענות משטה ולהשביע. הנצי"ב מנסה לתלות מחלוקות אלו בגרסת הגמרא שהיתה לפני כל אחד מהפרשנים, ובהבנתם את המשנה והגמרא. המחלוקות מתומצתות בטבלה הבאה (הטבלא תוסבר בפירוט בהמשך המאמר):

הרמב"ם	הרא"ש
א. בפניו - משטה, שלא בפניו - להשביע	א. תבעו - משטה, לא תבעו - להשביע
ב. כל לשון של הודאה מועילה	ב. צריך שיאמר דווקא אתם עדי
ג. לפי המהריב"ל: מועיל לענין שלא יוכל לטעון להד"ם, אך טענת להשביע תפטור אותו מתשלום.	ג. אמר אתם עדי שלא בפני המלוה: לפי הטור: מילי דכדי ניהו ואין מועיל לחייבו כלום. יכול לטעון אח"כ להשביע וגם להד"ם.

נביא כעת בקצרה את המקורות לכל דעה, ואח"כ נראה איך כל דעה יוצאת מהגמרא שלפנינו.

במחלוקת הראשונה חולקים הרמב"ם והרא"ש בחילוק בין טענת השטאה להשבעה, מתי יכול לטעון כל טענה: הרא"ש²⁷ מחלק בין תבעו המלוה, שאז יכול לטעון טענת משטה, לבין הודה מעצמו, שאז יכול לטעון טענת השבעה. חילוק דומה מצאנו בנמו"י. לעומתו הרמב"ם²⁸ מחלק בין הודה בפני המלוה, שאז יכול לטעון טענת השטאה, לבין הודה שלא בפני המלוה, שאז תועיל טענת השבעה דוקא. חילוק דומה לזה מצאנו במאירי.

מחלוקת השניה עוסקת בלשון בה צריכה ההודאה להיות. לרא"ש²⁹ חייבת ההודאה להיות בלשון "אתם עדי", כלומר: ישנה התיחסות מפורשת לעדים

27. רא"ש, פרק ג', אות כ"ה: "...ומשטה אני בך שייך כשתבעו... ושלא להשביע את עצמו שייך כשאדם אומר מעצמו ללא תביעה".

28. ה"ל טוען ונטען, פ"ז ה"ל א': "...ואם כשהודה היה התובע עמו אינו יכול לטעון ולומר כדי להראות שאיני עשיר הודיתי".

29. ס"י כד: "...או שאמר המלוה אתם עדי... אבל בענין אחר לא".

הנוכחים במקום. ואילו לרמב"ם³⁰ אין צורך בהתייחסות מפורשת לעדים, אך צריך מ"מ שתהיה לשון של הודאה ואין די באמירה סתמית.

דעותיהם של הרמב"ם והרא"ש במחלוקת האחרונה לא הובאו במפורש בדבריהם, ולכן מחלוקת זו מסויגת ע"פ הבנת המהריב"ל ברמב"ם, וע"פ הבנת הטור ברא"ש³¹:

הטור³² מבין ברא"ש כי מה שכתב³³ "...דאין אדם עשוי שלא להשביע את עצמו אפי' הודה בפניו בלא תביעה" הכוונה שכאשר לא היתה תביעה, ואז לכאורה שייכת טענת השבעה, אם אמר "אתם עדי" הודאתו הודאה ושוב לא יוכל לטעון טענת השבעה. אך כל זה דווקא בפני המלוה, אך שלא בפני המלוה לא יעזור שיאמר אתם עדי - אין הודאתו הודאה כלל, והיא נחשבת כמילי דכדי שלא מוטל עליו לזכרה, ויכול לטעון אף להד"מ כנגד העדים ולא יוחזק כפרן.

המהריב"ל³⁴ מבין כי הרמב"ם לא מחלק בין הודה דרך הודאה לאמר "אתם עדי" בפירושו. לפי הנחה זו יובן מהרמב"ם³⁵ כי אמר "אתם עדי" שלא בפני המלוה תופס קצת: מצד אחד אין הודאה זו מילי דכדי ואם יטען להד"מ כנגד העדים יוחזק כפרן, אך מאידך גיסא יכול עדיין לטעון "ע"מ שלא להשביע את עצמי הודיתי" ויפטר מתשלום.

שיטת הרא"ש:

הרא"ש הבין כי משנתנו כולה מדברת דווקא בטענת השבעה, ללא כל אזכור לטענת השטאה: ברישא "הוא אמר לי..." מדובר כאשר הלוח הודה בפני העד, אך לא בפני המלוה וממילא זה מקרה שהודה בלא תביעה. במקרה כזה לפי דעת

---

30. הלי טוען ונטען, פ"ז ה' א': "...ואמר להם בדך הודיה, לא בדרך שיחה, אע"פ שלא אמר להם אתם עדי..."

31. יש לציין כי בעה"ת חולק על המהריב"ל, וכן הש"ך חולק על הבנת הטור ברא"ש, אנו לא נכנס להבנות אלו במאמר זה.

32. טור חושן משפט סימן לב: "אבל שלא בפני המלוה אפי' אמר הלוח הוו עלי עדים שאני מודה לו שאני חייב לו אינם כלום".

33. סוף אות כה.

34. ס"א כלל יד.

35. הלי טוען ונטען פ"ז ה"א: "המודה בפני שניים... ואע"פ שאין התובע עמו הרי זו עדות... אם אמר לא היו דברים מעולם אין שומעים לו ומשלם... ואמר שלא להשביע את עצמי הודיתי נאמן..."

הרא"ש שייכת רק טענת השבעה (לפי דעתו במחלוקת א'). ועל כן הרא"ש יבין את המשנה כך:

"הוא אמר לי..." - הודה מעצמו ללא תביעה שלא בפני המלוה, אפי' אמר "אתם עדי" (לשיטתו במח' ג'), או בפני המלוה, אולם ללא יחוד עדים - לא אמר כלום.

"איש פלוני אמר לי..." - במקרה זה יש פסול בגוף העדות: עד מפי עד. מקרה זה לא שייך לדיון באופן ההודאה.

"בפנינו הודה לו" - המשנה חוזרת לדון באופן ההודאה ומפרטת שצריך גם יחוד עדים, וגם בפני המלוה.

מתוך הרא"ש על סוגיתנו משמע שהגירסא שהיתה לפניו בגמ' היתה שונה מהגמרא שלפנינו. בגמרא שלנו מובא:

"עד שיאמרו בפנינו הודה לו שהוא חייב לו מאתים זו. מסייע ליה לרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב: צריך שיאמר אתם עדיי. איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מנה לי בידך? אמר לו: הן. למחר אמר לו: תנהו לי! אמר: משטה אני בך - פטור".
אולם הרא"ש גרס:

"מסייע ליה לרב יהודה, דאמר רב יהודה אמר רב: צריך שיאמר אתם עדיי. איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: וצריך שיאמר אתם עדיי".

כלומר, לרא"ש גם הגמרא מדברת אך ורק בטענת להשביע ולא בטענת משטה - בדומה למשנה. הגמרא למדת מן המשנה כי יחוד עדים מועיל כנגד טענת "להשביע", ולכן נדייק בלשון הגמרא שדווקא "אתם עדיי" יועיל ולא כל לשון אחרת של הודאה, אחרת היתה הגמרא משתמשת בלשון של מסירת עדות כמו שהשתמשה בדף ל³⁶. התוס' שם³⁷ אומר שמכיון שבמקרה ההוא לא שייכת טענת השבעה, תספיק לשון הודאה, כלומר: כנגד טענת משטה תספיק לשון הודאה, שזו לשון רצינית וממילא מוכח שאינו משטה בחבירו. אולם כנגד טענת השבעה צריך לומר דוקא "אתם עדיי" (לשיטתו במח' ב').
הגמרא אצלנו, בדף כט, מביאה ברייתא:

36. לגבי ראו אדם המטמין מעות ואומר שהם אינם שלו אלא של אדם אחר: "אם כמוסר דבריו קיימין..." לשון מוסר הכוונה ללשון מסירת עדות - לשון הודאה.

37. ד"ה "ואם".

"תניא נמי הכי : מנה לי בידך, אמר לו : הן. למחר אמר לו : תנהו לי!
אמר לו : משטה אני בך - פטור. ולא עוד אלא, אפילו הכמין לו
עדים אחורי גדר, ואמר לו מנה לי בידך, אמר לו : הן. רצונך שתודה
בפני פלוני ופלוני? אמר לו : מתיירא אני שמא תכפיני לדין. למחר
אמר לו : תניהו לי! אמר לו : משטה אני בך - פטור".

בריתא זו מדברת בטענת משטה, ובכל זאת הובאה בגלל הסיפא שלה, כדי
להשוות בין שתי הטענות : כמו שיכול הלוה לטעון טענת השבעה, כשהודה מעצמו,
כל זמן שלא ייחד עדים, כך יכול לטעון טענת משטה, כשתבעו המלוה, כל זמן שלא
ייחד עדים. יוצא מכאן לפי הרא"ש ששתי טענות אלו הינן למעשה בעלות אותן
משקל משפטי וההתייחסות לשתייהן תהיה דומה.

שיטת הרמב"ם:

לעומתו הרמב"ם הבין את המשנה קצת אחרת :
"הוא אמר לי..." - הודה מעצמו שלא בפני המלוה - לא אמר כלום, מפני שיכול
לטעון טענת "להשביע". במצב כזה שהודה בפני המלוה (לפי שיטת הרמב"ם
במח' א') שייכת רק טענת השבעה.
"איש פלוני אמר לי..." - מקרה זה מוסבר בדומה לרא"ש : יש כאן פסול בגוף
העדות : עד מפי עד. מקרה זה לא שייך לדיון באופן ההודאה.
"עד שיאמר בפנינו..." - כאן יש מעבר להודאה בפני המלוה, כנגדה שייך לטעון דוקא
"משטה", ולכן כאשר יודה בלשון הודאה - תתפוס ההודאה ולא יוכל לחזור בו.
הרמב"ם מבין, בנגוד לרא"ש, כי הגמרא עוסקת בטענת משטה. מחלוקת זו
נעוצה בגירסאות השונות שעמדו לנגד עיניהם של הרא"ש והרמב"ם. את גירסאת
הרא"ש כבר הבאנו לעיל. לפני הרמב"ם היה, ככל הנראה, הנוסח כפי שמופיע
בגמרות שלנו :

"איתמר נמי, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן : מנה לי בידך?
אמר לו : הן. למחר אמר לו : תנהו לי! אמר : משטה אני בך - פטור".

כלומר כבר בהתחלה דן רבי יוחנן בעצם קיומה של טענת משטה. האמוראים לא
למדו מן המשנה שצריך לייחד עדים, כמו שהבין הרא"ש, אלא הם למדו על עצם
הלגיטמיות של טענת משטה. הייתי אומר שלא נקבל בבי"ד טענת משטה שהרי לא
נאה לאדם להונות את חברו - קמ"ל משנתנו שטענה זו מתקבלת בבי"ד. מוסיף לנו
רב בגמרא, שנתן למנוע מהנתבע לטעון טענת השטאה ע"י יחוד עדים או כל דבר
דומה, דהיינו אתם עדי (לפי דעת הרמב"ם במח' ב').

בגמרא הביאו את הברייתא "תניא נמי הכי..." כדי לחזק את חידושם של האמוראים על עצם קיום טענת משטה - הברייתא הובאה בעקר בגלל הרישא שלה, המזכירה את טענת משטה.

מכל האמור לעיל יוצא כי לרמב"ם אין קשר בין טענת השבעה לבין טענת השטאה:

טענת השטאה נלמדה מהסיפא של משנתנו, ומשם גם נלמד כי נתן לעקוף טענה זו ע"י גבית ההודאה בלשון הודאה, או ע"י ייחוד עדים.

טענת השבעה הובאה במשנה ברישא ובכל המקרים הללו לא הועילה העדות כלום, כלומר: אין לתובע אפשרות למנוע מהנתבע לטעון טענה זו בשום אופן, ולכן בכל מקרה שהודה הלוה שלא בפני המלוה (שאז שייכת לפי הרמב"ם טענת השבעה) אפי' אמר "אתם עדיי" עדיין יכול לטעון טענת השבעה ולהפטר, אולם מכיון שאמר "אתם עדיי" יש בדבריו מילתא ואין אלו מילי דכדי ואם יאמר להד"מ - יוחזק כפרן.

ה. סיכום

במאמר זה ראינו כי יתכן מצב בו יגיעו עדים כשרים לביד הדין, ואעפ"כ עדותם לא תועיל לחייב את הנתבע ממון. העדים העידו על הנתבע שהודה לפניהם, או לפני התובע, על חוב מסוים אולם עדיין יש לנתבע פתח מילוט בצורת טענת השטאה, או טענת השבעה. בגלל טענות אלו לא תועיל עדותם של העדים, למרות שהתקבלה כדת וכדין בביה"ד.

אין זו בעיה בעדים עצמם כי אם בטורף העדות, שאין בה ראייה מוחצת כדי לחייב את הנתבע. הנתבע יכול לתת אמתלה לדבריו ולתת פרשנות למעשיו באופן שונה לגמרי ממה שהבינו העדים. מכיון שטענת השטאה והשבעה הינן פרשנויות נפוצות ומקובלות היה על העדים והתובע לקחת זאת בחשבון כשגבו את ההודאה ולעקוף מצבים אלו שבהם נתן להבין את מעשי הנתבע כהשטאה או השבעה.

אמנם ראינו שלפי חלק מהפרשנים לא ניתן לעקוף את כל הטענות, לרמב"ם למשל כל הודאה ללא תביעת המלוה, בה ניתן לנתבע לטעון "להשביע", לא תועיל, מפני שאין כל דרך לעקוף טענה זו.